

N:o 17.

Ank. till Riksd. kansli den 14 febr. kl. 1 e. m.

Utlåtande, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

(R. A.)

Sedan statsutskottet tagit kännedom om den af Riksdagens år 1901 församlade revisorer afgifna berättelse om granskningen af riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning, hvilken berättelse till utskottet remitterats och bland kamrarnes ledamöter i tryck utdelats, samt genomläst de protokoll, hvilka blifvit hos fullmäktige i riksgäldskontoret förda efter den 26 september 1901, med hvilken dag revisorernas protokollsgranskning slutade, till och med den 18 januari 1902, å hvilken dag fullmäktiges berättelse till innevarande års Riksdag blifvit afgifven, får utskottet nu meddela yttrande med anledning af berörda, sålunda verkställda granskning.

1:o.

Angående skilnaden mellan statens utgifter för jernvägslån och statens inkomster dels af behållna trafikmedel, dels af enskilda jernvägsaktiebolags annuitetslikvider.

Bih. till Riksd. Prot. 1902. 4 Saml. 1 Afd. 15 Häft. (N:o 17.)

1

Till fullföljande af de i ofvan angifna afseende af föregående Riksdagens statsutskott lemnade uppgifter får utskottet för det senast tilländagångna året 1901 meddela följande siffror:

Till statskontoret levererad behållning af trafikinkomster å statens jernvägar	kr.	8,000,000.—
Till riksgäldskontoret inbetald ränta å lånen till enskilda jernvägar*	kr.	1,600,006.82
Amortering å dito**	»	6,537,024.91
		» 8,137,031.73
		<u>kr. 16,137,031.73</u>

Af riksgäldskontoret utbetald ränta å de fonderade statslånen kr. 12,022,300.28

Med anledning deraf att i denna post ingår ränta dels å medel, som upplånats för odlingslånefondens räkning och till fortsatt utveckling af statens telefonväsende, dels ock å den del, 25 millioner kronor, af valutan för 1899 års statslån, som stälts till riksbankens förfogande, bör från ofvan utförda räntepost afdragas:

af statskontoret inbetald ränta å försträckningar till odlingslånefonden kr. 177,969.43

af telegrafverket
betald ränta å
lyftade medel
för utveckling
af statens tele-
fonväsende..... » 250,971.71

Transport kr. 428,941.14 kr. 12,022,300.28 kr. 16,137,031.73

* Den för år 1901 debiterade räntan utgjorde 1,731,249 kronor 33 öre.

** Häruti inberäknadt det belopp, 5,988,600 kronor, hvarmed de riksgäldskontoret tillhöriga obligationer af Bergslagens jernvägsaktiebolags 5 % lån blifvit under året infriade.

Transport	kr. 428,941.14	kr. 12,022,300,28	kr. 16,137,031.73
afriksbankenerlagd ränta å förbe- rörda till den- samma lemna- de försträck- ning	» 1,062,500.—	» 1,491,441.14	
		<u>kr. 10,530,859.14</u>	

Deremot skall härtill läggas ränta
dels å de i följd af vestkustbanans
förvärfvande af staten öfvertag-
na kommun- och obligations-
lån

kr. 89,451.49		
dels ock å den hos staten inestå- ende andel af köpeskillingen för bandelen Örebro—Frövi	» 120,000.—	» 209,451.49

utvisande dessa summor en statens
ränteutgift å upplåningen för
jernvägar af..... kr. 10,740,310.63

Enligt gällande amorteringsplaner
verkställd kapitalafbetalning å
de fonderade stats-
lånen kr. 2,386,400.01

Stadgad afsättning
till amorte-
ring å dito... 264,300.—

Kapitalafbetalning
å öfvertagna
kommun- och
obligations-
lån » 46,080.32 » 2,696,780.33 » 13,437,090.96

Öfverskott statsverket till godo kr. 2,699,940.77

Härvid är dock att märka, att å vissa lån till enskilda jernvägsanläggningar för år 1901 upplupit ränta, med hvars erläggande anstånd af Riksdagen medgifvits, men hvilken räntefordran i sjelfva verket utgör ett riksgäldskontorets under året uppkomna tillgodohafvande hos enskilda jernvägar. Detta räntebelopp uppgår till 195,426 kronor 24 öre.

2:o.

Fullmäktige hafva å sid. 9—15 af sin den 18 sistlidne januari till Riksdagen afgifna, i statsutskottets memorial n:o 1 intagna berättelse meddelat, hvilka då *till betalning förfallna annuitetsbelopp* å de från riksgäldskontoret till kanal- och jernvägsanläggningars utförande samt till byggnader utgifna lån *icke* vid nämnda tid blifvit af vederbörande gäldade. Enligt hvad utskottet inhemtat, har efter berättelsens afgifvande icke inträffat annan förändring i berörda hänseende, än att Gotlands jernvägsaktiebolag inbetalt förfallen ränta å lyftade andelar af lånet för anläggning af jernväg från Vestkinde till Tingstäde, att direktionen för högre lärarinneseminarium i Stockholm erlagt förfallen annuitet å det för inköp af byggnad åt seminariet utlemnade lånet, samt att i *afräkning* å förfallen ränta för det till förändring och tillbyggnad af elementarläroverksbyggnaden i Skara beviljade lånet inbetalts 500 kronor.

Till jämförelse mellan förhållandena under de senast förflutna åren vill utskottet här meddela, att riksgäldskontorets fordran för förfallna, men icke verkställda inbetalningar å utgifna lån för enskilda jernvägar, kanal- och slussanläggningar m. m. uppgått till följande belopp, nemligen:

vid början af år 1893	kr. 1,389,751: 24
» » » » 1894	» 1,749,591: 60
» » » » 1895	» 1,955,930: 41
» » » » 1896	» 2,320,768: 10
» » » » 1897	» 2,486,682: 85
» » » » 1898	» 2,336,180: 09
» » » » 1899	» 1,909,558: 73
» » » » 1900	» 2,031,872: 33
» » » » 1901	» 2,184,776: 46
» » » » 1902	» 2,471,280: 06

3:o.

Angående Svartelfs jernvägsaktiebolag.

(Rev. ber. sid. 200—205. Förkl. sid. 327.)

Med afseende å nämnda bolag hafva Riksdagens revisorer meddelat följande.

I revisionsberättelsen rörande detta bolag hade — jemte meddelande att någon ränte- och kapitalafbetalning å statslånet ej heller under år 1900 kunnat verkställas, enär, liksom under föregående år, trafiköfverskottet åtgått till betalning af äldre skulder till enskilda personer för materiel och jernvägens komplettering — vidare anförts:

»Bolagets ställning har under året icke oväsentligt förbättrats såväl genom ökad trafiköfverskott, som ock hufvudsakligen genom träffad öfverenskommelse med vissa af bolagets större fordringsegare om betalning af upplupen och ogulden ränta å deras fordringar med aktier i jernvägen till deras nominella värde mot att de afstode från anspråk på dem i räkenskaperna godtgjord ränta på ränta å samma fordringar. För sådant ändamål har styrelsen, då bolagets ifrågavarande skulder tillkommit genom lån, som upptagits för jernvägens slutliga komplettering, hvartill ursprungliga aktiekapitalet och statslånet icke varit tillräckliga, med stöd af § 18 i bolagsordningen ansett sig kunna utsläppa ytterligare 360 st. stamaktier (serien B). Härigenom har å bolagets ränteskuld kunnat afbetalas 36,000 kronor samt bokförd ränta på ränta fått återföras med 9,265 kronor 25 öre.»

Rörande denna åtgärd hade statens i bolagets revision deltagande ombud tillkännagifvit, att, då det vore uppenbart, att genom omförmälda aktieemission hvarken statsverkets eller bolagets öfriga fordringsegares rätt i någon mån försämrats utan fastmer förbättrats, han icke ansett sig böra vid revisionen framställa någon erinran mot berörda åtgärd.

I afseende härå hade Riksdagens revisorer vidare inhemtat, att, sedan fullmäktige i riksgäldskontoret vid det förhållande att vid granskning af revisionsberättelsen för år 1900 rörande bolaget befunnits, att, ehuru någon inbetalning af förfallna belopp å det med främsta förmånsrätt i bolagets jernväg intecknade statslånet ej blifvit verkställd, bolaget likväl under ifrågavarande år af sina inkomster användt 22,194 kronor 63 öre till ränte- och kapitalafbetalning å annan skuld, i skrifvelse till bolagsstyrelsen anhål-

lit, att styrelsen måtte inkomma med förklaring öfver hvad sålunda förekommit, så hade bolagsstyrelsen i svarsskrifvelse till fullmäktige anfört:

»Den skuld, som jernvägsbolaget åsamkat sig genom tillfälligt lemnade försträckningar från enskilda personer och bolag för banans färdigbyggande och inköp af bandelen Kortfors—Karlsdal, var vid 1899 års slut bokförd till kronor 131,508: 45, deraf upplupna oguldna räntor 51,352 kronor 84 öre.

Dessutom finnes, äfven tillkommen för banans färdigbyggande, en skuld med styrelsens borgen till sparbanken i Nora å 10,500 kronor vid årets slut.

Då jernvägens inkomster under år 1900 syntes visa nämnvärd benägenhet att ökas, ansåg styrelsen önskvärdt och möjligt söka erhålla någon öfverenskommelse med dessa fordringsegare, så att de inom en möjligast kort tid kunde återfå de utlägg, som de gjort för jernvägens fullbordande, och jernvägsbolaget således blifva i stånd att derefter söka fullgöra sina skyldigheter med afseende å statslånet.

Jernvägsbolaget har nu fått ordna saken så, att sagde fordringsegare tecknat nya aktier af serien B för samtliga upplupna räntor, hvarjemte godt-skrifven ränta på ogulden ränta afförts, så att utom till riksgäldskontoret endast kapitalskuld kronor 73,846: 44 återstå vid 1900 års slut att betala i den mån sådant kan ske.

På detta sätt ansåg styrelsen, att jernvägsbolaget borde inom fyra år kunna hafva afbördat sig sina skulder för de till banans fullbordande lemnade tillfälliga försträckningar från enskilda och bolag, för att derefter odeladt egna sin uppmärksamhet å de utfästade förbindelserna i och för statslånet.

Af de under år 1900 gjorda utbetalningar å kronor 22,194: 93 användes kronor 17,310 i sammanhang med förut omnämnda uppgörelse såsom sista kapitalliqvid för den vid jernvägens byggande inköpta bandelen Kortfors—Karlsdal, uti hvilken säljaren erhållit in-teckning den 12 mars 1890.

Styrelsen vill slutligen uttala den förhoppning, att de vidtagna åtgärderna må vinna riksgäldskontorets odelade bifall i likhet med hvad skedde af kronans ombud i styrelsen vid beslutets fattande angående härofvän antydda arrangement.»

För egen del hafva Riksdagens revisorer anfört, hurusom bolagsstyrelsen, enligt hvad i dess ofvanintagna förklaring antyddes, ansett bolagets inkomster åtminstone under de närmaste åren böra, liksom under år 1900 egt rum, användas till afbetalning å annan bolagets gäld än skulden för statslånet. Då det alltså syntes vara bolagsstyrelsens afsigt att å statslånet, som dock hade på grund af in-teckning främsta rätt i hufvudsakliga delen af bolagets jernväg, icke afbetala ens förfallna räntor, förr än all annan

åsamkad skuld blifvit infriad, hade revisorerna, som funnit bolagsstyrelsens afgifna förklaring i detta afseende mindre tillfredsställande, velat hvad sålunda förekommit för Riksdagen omförmåla.

Med anledning häraf har styrelsen för Svartelfs jernvägsaktiebolag till riksgäldskontoret inkommit med yttrande af den 19 december 1901 och deruti till en början framhållit, att bolagets skuld till enskilda tillkommit — utom för anskaffande af materiel och för jernvägens komplettering samt för inköp af bandelen Kortfors—Karlsdal — äfven genom den högre anläggningskostnaden för banans byggande bredspårig i stället för smalspårig, för hvilket senare systemstatslånet beviljades. Det dyrare byggnadssättet hade tillkommit på grund af statens myndigheters starka påyrkande, utan att ökadt statslån därför erhöles; förhållanden som förut af bolagsstyrelsen för fullmäktige framhållits.

Styrelsen hade så mycket hellre ansett sig böra söka liqvidera ifrågasvarande, för banans åvägbringande oundgängliga skulder, som såväl statens ombud i styrelsen som äfven statens revisor intet haft att vidare erinra emot de af styrelsen sålunda vidtagna åtgärder.

Det hade varit styrelsens afsigt att bereda statslånet första in-tecknings-säkerhet jemväl å bandelen Kortfors—Karlsdal, efter det den nuvarande in-teckningen i denna bandel blefve lösgjord från enskild skuld utöfver den numera till fullo betalda köpeskillingen, hvarigenom en väsentligt förökad säkerhet skulle staten beredas, då egandet af denna bandel, såsom den mest lönande, vore af största vigt för Svartelfs jernväg och dess trafikförmåga i öfrigt.

Då styrelsen, i en föregående skrifvelse, angifvit såsom sin åsigt, att fyra år skulle såsom längsta tid (deraf ett år redan förflutit) åtgå för att frigöra bolaget från den för banans kompletterande åsamkade lösa skulden, så hade styrelsen dervid icke tagit i beräkning dess möjliga påskyndande genom stegring i trafiken och deraf ökade inkomster; och skulle styrelsen helt visst låta sig angeläget vara att om möjligt äfven på kortare tid, än den ofvan såsom längsta angifna, kunna komma i tillfälle att verkställa denna liqvid.

Så vida denna styrelsens plan ej godkändes och styrelsen således icke kunde, såsom den hade anledning antaga, under loppet af år 1902 bereda staten sagda första in-tecknings-säkerhet äfven i bandelen Kortfors—Karlsdal emot rättighet för bolaget att få afveckla enskild för banans byggande såsom bredspårig tillkomna gäld, genom hvilken anordning ej mindre staten, med första in-teckning i hela jernvägen Kortfors—Grythyttted, än äfven

bolaget, kunde skyddas mot eljest oundvikliga stora förluster, så återstode för styrelsen intet annat än att vara betänkt på affärens afveckling genom liiquidation.

Riksdagens revisorer hafva ingalunda saknat anledning att fästa uppmärksamheten vid ifrågavarande bolags förfarande att, med åsidosättande af skyldigheten att verkställa föreskrifna inbetalningar å statslånet, använda alla sina disponibla medel till afbetalning å annan skuld. Med afseende härå är emellertid att märka, hurusom staten till säkerhet för sin fordran har inteckning endast i jernvägen från Grythyttedeh vid Stora Bergslagsbanan till Karlsdals station, hvaremot den Svartelfs jernvägsaktiebolag jemväl tillhöriga banan från sistnämnda station till Kortfors å Nora—Karlskoga jernväg är intecknad för enskild skuld. Bolagsstyrelsen har dock nu förklarat sig hafva för afsigt att, så snart bandelen Kortfors—Karlsdal blefve frigjord från den deruti intecknade skulden, bereda statslånet inteckning med första rätt jemväl i denna bandel. Med hänsyn till vigten för staten att vinna en sålunda väsentligt ökad säkerhet för sin fordran har utskottet ansett sig icke hafva skäl för närvarande förorda vidtagande af särskilda åtgärder gent emot bolaget.

4:o.

Angående Norra Södermanlands jernvägsaktiebolag.

(Rev. ber. sid. 256—261. Förkl. sid. 329.)

I sin redogörelse för detta bolags ställning hafva Riksdagens revisorer anført, hurusom af såväl revisionsberättelsen som det af statens ombud i revisionen aflemnade räkenskapsammandrag framginge, att det öfverskott, som under år 1900 uppstått å bolagets rörelse, tillika med ett från underhållsfonden till inkomsterna öfverfördt belopp, tillhoppa utgörande 100,422 kronor 39 öre, åtgått till gäldande af räntor. Detta förhållande hade ådragit sig revisorerernas uppmärksamhet, så mycket mer som förfallna räntan å statslånet icke ens till någon del blifvit betald samt bolagets sväfvande skuld, såvidt föreliggande styrelse- och revisionsberättelser rörande bolaget gäfvade vid handen, icke vore så ansenlig, att den rimligtvis kunnat kräfva nämnda betydliga ränteutgift.

Uti häröfver afgifven förklaring har bolaget meddelat, att nämnda belopp ingalunda vore utbetaldt, utan endast utgjorde de under året upplupna räntorna för all bolagets skuld, statslånet iuberäknadt, samt att häraf

krediterats riksgäldskontoret för kronor 81,174: 94 och öfrige fordrings-egare för kronor 19,247: 45.

I anledning af hvad sålunda förekommit har utskottet ansett sig hafva skäl påpeka, hurusom de uppgifter, statens ombud i sitt förberörda räkenskapssammandrag lemnat för år 1900, befunnits vara i vissa afseenden felaktiga eller missvisande. Uti det i tabellform uppställda sammandraget har ombudet nemligen såsom öfverskott af bruttoinkomst öfver trafikkostnad upptagit 100,422 kronor 39 öre samt vidare uppgifvit, att hela detta belopp användts eller afsatts till räntor. Felaktigheten af förstnämnda uppgift har ombudet sjelf anmärkt genom att i en not under tabellen meddela, att öfverskottet för året rätteligen utgjort endast 90,730 kronor 71 öre. Såsom bolaget i ofvan intagna förklaring upplyst, har trafiköfverskottet ingalunda blifvit användt till betalning af räntor, och att det ej heller blifvit för sådant ändamål afsatt framgår tydligt af den i revisionsberättelsen meddelade tablån öfver bolagets ställning vid 1900 års slut. Deremot torde man, vid det förhållande att det bokförda värdet af jernvägsanläggningen och den rörliga materielen under året ökats med mer än 94,000 kronor, hafva skäl antaga, att ifrågavarande öfverskottsmedel blifvit till största delen använda för utvidgning och förbättring af jernvägen samt inköp af materiel. I det formulär till räkenskapssammandrag, som från civildepartementet tillstålts ombudet, förekommer ock en särskild kolumn för angifvande af trafiköfverskottets användning till nyssnämnda och andra dylika utgifter, men denna kolumn har ombudet i sitt sammandrag alldeles uteslutit.

Med afseende å vigten af att fullt tillförlitliga och öfverskådliga uppgifter erhållas angående de med statslån understödda jernvägsaktiebolagens ställning, har utskottet ansett sig icke böra lemna oanmärkt hvad i ett särskildt fall varit att erinra beträffande de uppgifter, ett statens ombud i sådant afseende lemnat; och då det till vinnande af rättelse för framtiden torde vara tillräckligt att å förhållandet fästa uppmärksamheten, har utskottet endast velat hvad sålunda förekommit för Riksdagen

omförmåla.

5:o.

Hvad för öfrigt blifvit i revisorernas berättelse om granskning af riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning i särskilda afseenden erinradt eller anmärkt har utskottet funnit dels icke vara af beskaffenhet att från ut-

skottets sida påkalla något yttrande, dels hafva medfört åsyftad rättelse; och har utskottet funnit hvad vid läsningen af fullmäktiges protokoll förekommit ej böra föranleda någon utskottets anmälan eller hemställan.

6:o.

Granskningen af fullmäktiges gemensamt med fullmäktige i riksbanken vidtagna åtgärdër för utförande af det fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret gemensamt lemnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus har öfverlemnats till behandling af sammansatt stats- och bankoutskott.

7:o.

Angående ansvarsfrihet för riksgäldskontorets styrelse.

Då utskottet vid den nu verkställda granskningen af riksgäldskontorets styrelse och förvaltning funnit fullmäktige i nämnda kontor hafva med nit och omsorg uppfyllt sitt viktiga och ansvarsfulla kall, tillstyrker utskottet,

att fullmäktige må tillerkännas full ansvarsfrihet för alla beslut och åtgärder, som finnas antecknade i deras protokoll från den 18 januari 1901 till och med den 18 januari 1902.

Stockholm den 14 februari 1902.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.

Det skulle här antecknas, att herr *H. P. P. Tamm* icke närvarit vid utskottets slutbehandling af förestående ärenden.
